

Vandrefalk i Buskerud 2015

Utbredelse og hekkestatus

Tore Gunnarsen

Februar 2016

 **NATURVERNFORBUNDET
I BUSKERUD**

Sammendrag

Rapporten sammenfatter resultatene fra arbeidet til *Naturvernforbundet i Buskerud* med vandrefalk (*Falco peregrinus*) i 2015.

Totalt ble det dette året funnet 48 territorielle par i fylket, en økning på kun ett par fra året før. Dette er en tangering av toppåret 2010.

Bestanden av vandrefalk i Buskerud vurderes i 2015 til å være i størrelsesområdet 48-51 par.

Kun en av lokalitetene var en ren nyetablering. På to lokaliteter hadde fuglene forsvunnet, mens det på to andre lokaliteter hadde skjedd reetableringer.

Det kom totalt 76 unger på vingene dette året. Dette er det nest høyeste tallet som har blitt registrert etter artens reetablering, men er likevel en klar nedgang fra fjorårets rekordhøye 91 unger.

Det ble i 2015 produsert henholdsvis 1,58 (N=48) unger pr. territorielt par, 1,90 (N=40) unger pr. konstatert hekkforsøk og 2,45 (N=31) unger pr. vellykket hekking.

Bare 65 % av de territorielle parene hadde vellykket hekking dette året. Det skyldes i hovedsak uvanlig mye nedbør og lave temperatur i mai. Antall unger pr. vellykket hekking var derimot i overkant av et normalår.

Størst lokal forekomst av arten har Ringerike kommune med åtte par.

Forside: En kjønnsmoden vandrefalk hann sittende på et velbrukt utsiktspunkt i et hekkeberg.

Foto: [Thor Østbye](#) (©)

Forfatter:

Tore Gunnarsen,
Fjordsvingen 22,
3427 Gullaug

e-post: tore@storeferder.no

Tlf.: 905 45 285 (m)

1. Innledning

Lokale ornitologer har i en tidsperiode på over 30 år fulgt nøye med på reetablering og bestandsvekst hos vandrefalk (*Falco peregrinus*) i Buskerud fylke. Årlige rapporter har blitt utgitt av *Prosjekt Vandrefalk Sørøst-Norge* og i de senere årene i regi av *Naturvernforbundet i Buskerud*.

Vandrefalkbestanden i Norge betegnes nå som «livskraftig» (LC) og er dermed ikke lenger rødlistet ([Henriksen og Hilmo 2015](#)). Tilveksten i Buskerud har ennå ikke helt flatet ut og interesserte ornitologer har derfor fortsatt med den tette oppfølgingen av arten. Dette er gjort for å kunne dokumentere artens utvikling mot en tilnærmet stabil populasjon.

Fylkesmannen i Buskerud har i 2015 støttet arbeidet med 25 000 kr.

Årets rapport er noe mer kortfattet enn tidligere år. Dette er gjort fordi mye detaljer av bl. a. metodebeskrivelse ellers har en tendens til kun å bli en gjentakelse av forrige års rapport.

2. Materiale og metoder

Også dette året har feltarbeidet foregått etter de samme metoder og i samme omfang som har blitt benyttet de siste årene. Arbeidet med å besøke gamle og potensielt nye hekkeberg startet opp allerede i slutten av februar og ble avsluttet i august da ungene etter hvert forlot hekkebergene. For å se en utfyllende beskrivelse av historikk og metodebruk, henvises til tidligere års rapporter, f. eks. [Gunnarsen 2010](#).

Figur 1

Det ble i 2015 kun funnet en nyetablering av vandrefalk i Buskerud og dette var i et lite hekkeberg i Ringerike kommune. Ringerike har den klart største enkeltbestanden med hele åtte hekkende par dette året. Pilen markerer hekkehylla hvor det kom tre unger på vingene. Foto: Tore Gunnarsen

Hele 780 timer har blitt loggført som feltarbeid dette året. Dette er en økning fra fjorårets 636 timer, men dette skyldes primært økt overlappende arbeid med kongeørn (*Aquila chrysaetos*) i de samme geografiske områdene. Av samme årsak er total kjørelengde økt fra ca. 15 000 km til noe over 17 200 km.

Lokaliteter besatt med falker har i gjennomsnitt blitt besøkt 7,4 ganger gjennom hekkesesongen. Tidligere kjente hekkeberg (22 stk.) som i 2015 sto tomme, har i snitt blitt kontrollert 3,2 ganger gjennom sesongen.

Figur 2

Vandrefalk hann med en ferdigribbet rødvingetrost (*Turdus iliacus*). Foto (©): [Thor Østbye](#)

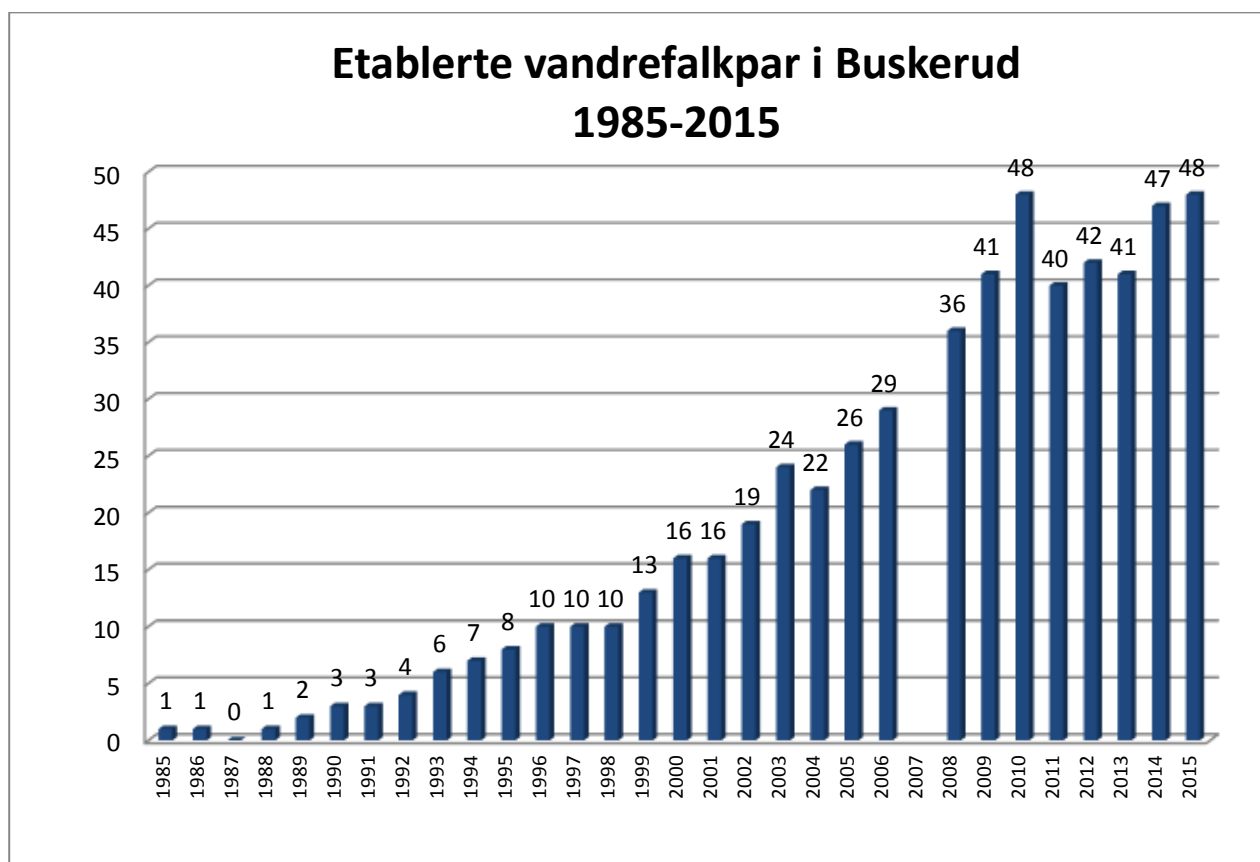
Feltarbeidet i denne rapporten er i all hovedsak utført av artikkelforfatteren, men det er også gitt viktig supplerende informasjon fra Roald Bjørnstad, Bent Fjeldheim, Vegard Finset Fjeldheim, Jon Atle Georgsen, Christer Gustafsson, Emilie Husvik, Audun Jahren, Thor Erik Jelstad, Kenneth Larsen, Martin Lindal og Jan Wessel-Berg.

3. Resultater

a. Bestand og bestandsutvikling

Våren 2015 begynte værmessig svært gunstig med relativt høye temperaturer og det var tidlig snøfritt i de sørlige deler av fylket. April var spesielt gunstig, men influks av trekkfugler var likevel sein og dette gjaldt også i stor grad vandrefalk. De fleste parene er vanligvis på plass en ukes tid før månedsskiftet mars-april, men dette året var mange av fuglene ikke å se i hekkebergene før et lite stykke inn i april. Etter hvert normaliserte det hele seg og totalt ble det funnet 48 par i fylket. Dette er en økning på ett par fra i fjor og tangering av den tidligere bestandsrekorden fra 2010. Etter en liten antydning til nedgang i 2011 ser bestanden nå ut til å ha tatt seg opp igjen.

Det er vanligvis et årlig forekommende fenomen at det kan sitte enslige falker i potensielle hekkeberg, men ingen slike ble funnet i 2015.

Figur 3

Antall territorielle par av vandrefalk i Buskerud i perioden 1985-2015. Resultater fra tidligere år er hentet fra rapporten til Naturvernforbundet i Buskerud for 2014 ([Gunnarsen 2015](#)).

I 2015 ble det funnet kun en nyetablering i fylket. Dette var på en lokalitet i Ringerike kommune hvor det sent i hekkesesongen året før ble observert et enslig individ. I år dukket også fugl nummer to opp, og paret fikk tre unger på vingene.

På to andre tidligere benyttede lokaliteter satt det i 2014 kun enslige fugler. I år skjedde det en reetablering på det ene stedet mens den andre lokaliteten nå sto helt tom.

En lokalitet hvor det i 2014 skjedde en reetablering, var i år på nytt tom.

I 2014 ble det funnet en ny hekkelokalitet for vandrefalk i øvre del av Hallingdal. Det spesielle var at det var i nærmere 1000 meters høyde og at fuglene hekket i restene av et gammelt kongeørnreir. I 2015 hadde ørna igjen tatt over reiret og gikk til hekking. Vandrefalkene dukket også dette året opp, men ble fortrent til en annen vegg bare ca. 100 meter fra kongeørnreiret. Falkene angrep ørnene hver gang de kom inn i veggen, men av uklar årsak mislyktes falkene med hekkingen.

Av de hekkende rovfuglene vi har i Buskerud, er det utvilsomt vandrefalk som det er lettest å sette et ganske presist estimat på. Bestanden ble i en rapport utgitt i regi av *Norsk Ornitologisk Forening*s (Heggøy & Øien 2014) estimert til å være mellom 51 og 63 par. Dessverre var denne rapporten basert på anslag over antall tidligere kjente hekkelokaliteter i fylket. Alle disse lokalitetene har blitt undersøkt dette året og reel bestandsstørrelse bør i 2015 fastsettes til det mer realistiske størrelsesområdet på 48-51 par.

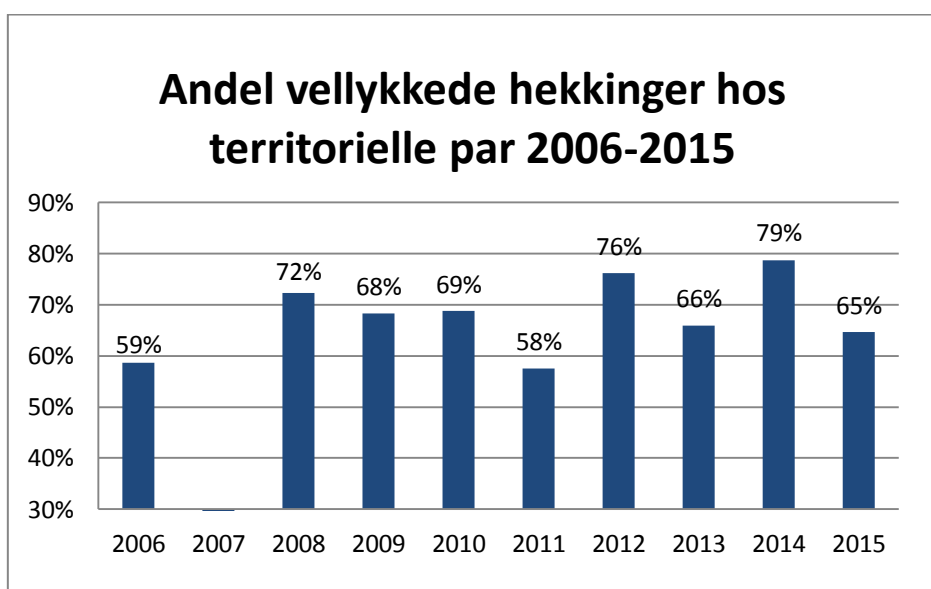
b. Reproduksjon

i. Hekkeforsøk

Totalt ble 40 av de 48 parene med sikkerhet konstatert hekkende. I tillegg ble fire par betegnet som «sannsynlig hekkende» og fire par «mulig hekkende».

Med «*konstatert hekkende*» menes par hvor ruging, egg eller unger har blitt sett, «*sannsynlig hekking*» hvor kun parring, arbeid med reirgrop etc. har blitt sett og «*mulig hekking*» hvor paret har vært sett etablert i veggen, men noen klare indikasjoner på hekkeforsøk aldri har blitt konstatert under besøkene. De mer usikre betegnelse forårsakes ofte ved brå avbrudd i hekkingen som ved overvann på reirhylla, brå død hos ett av individene, predator på egg etc. En litt mer utfyllende beskrivelse av begrepene og mulige årsaksforhold er diskutert i fjorårets rapport ([Gunnarsen 2015](#)).

Av de 48 territorielle parene var det kun 31 par som fikk unger på vingene. Årets hekkesuksess på

Figur 4

Andel vellykkede hekkinger hos etablerte par av vandrefalk i Buskerud i perioden 2006-2015.

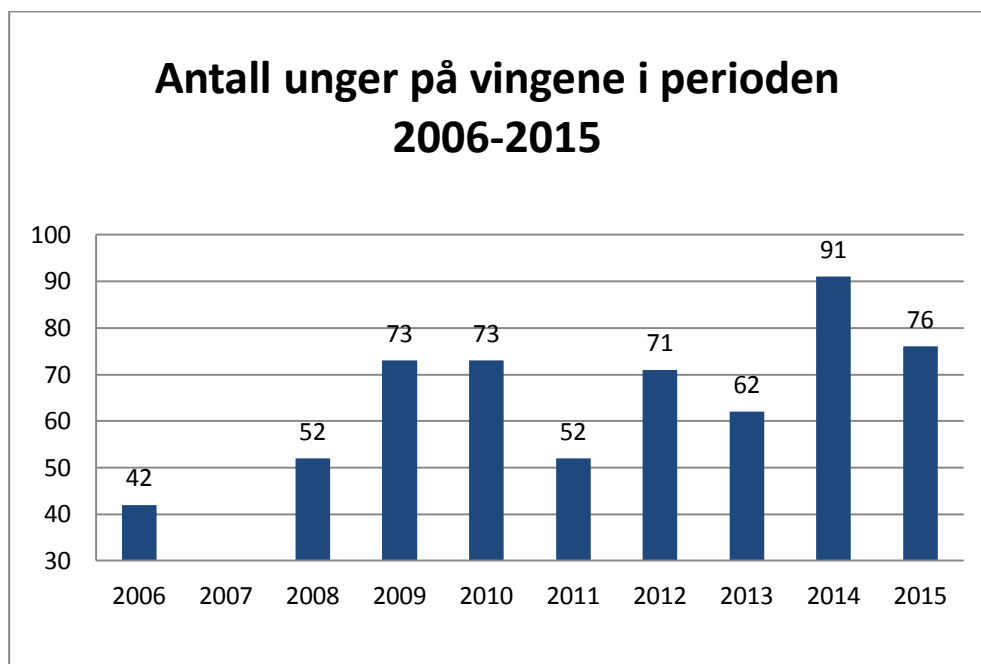
65 % mot fjorårets 79 % var en markant nedgang, men årsaken var ganske iøynefallende. Etter egglegging i slutten av april ble mai en uvanlig kald og nedbørsrik måned. Statistikk fra [YR](#) viser at nedbøren i Drammen ble målt til 234 % av normalen og i tillegg lå temperaturen 1,4 grader lavere enn normalt. En rekke hekkeforsøk ble brått avsluttet og da i hovedsak i forbindelse med store nedbørmengder. Når reirskål og egg ligger i vann, har den rugende fuglen ingen mulighet for å opprettholde nødvendig varme i eggene.

Det vil spesielt være unge og uerfarne fugler som utsettes for slike hendelser. Vandrefalk bygger ikke noe reir, men vil i de fleste tilfeller kun krafse opp en reirgrop i underlaget. Mer erfarne fugler vil i de fleste tilfeller legge reiret sitt bedre beskyttet som under et godt overheng eller inne i ei hule i fjellveggen.

Figur 4 viser med stor tydelighet at vandrefalken er en ganske utsatt art med relativt store variasjoner i artens hekkesuksess fra år til år. Stort frafall et enkelt år skyldes i hovedsak store nedbørmengder og tilhørende lave temperaturer.

ii. Ungeproduksjon

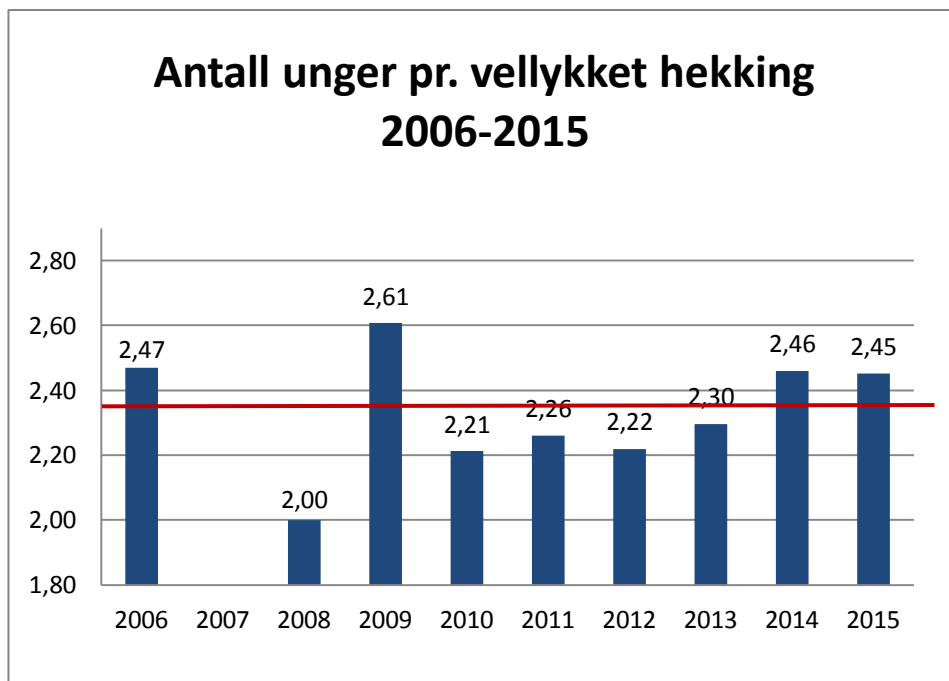
Etter at det i 2014 hadde kommet rekordhøye 91 unger på vingene, medførte det store frafallet i mai at det dette året bare kom 76 unger på vingene (*Figur 5*). Selv om dette var en klar reduksjon fra året før, var antallet likevel den nest høyeste ungeproduksjonen som man kjenner til etter artens reetablering i fylket.

Figur 5. Antall flyvedyktige unger av vandrefalk i Buskerud i perioden 2006-2015.

Årets ungeproduksjon må i forhold til populasjonsstørrelsen betegnes å være som i et normalår. Ser en bort fra frafall av mange egg/unger i mai, ble antall unger i de kullene som klarte seg faktisk bedre enn snittet de siste årene (*Figur 6*).

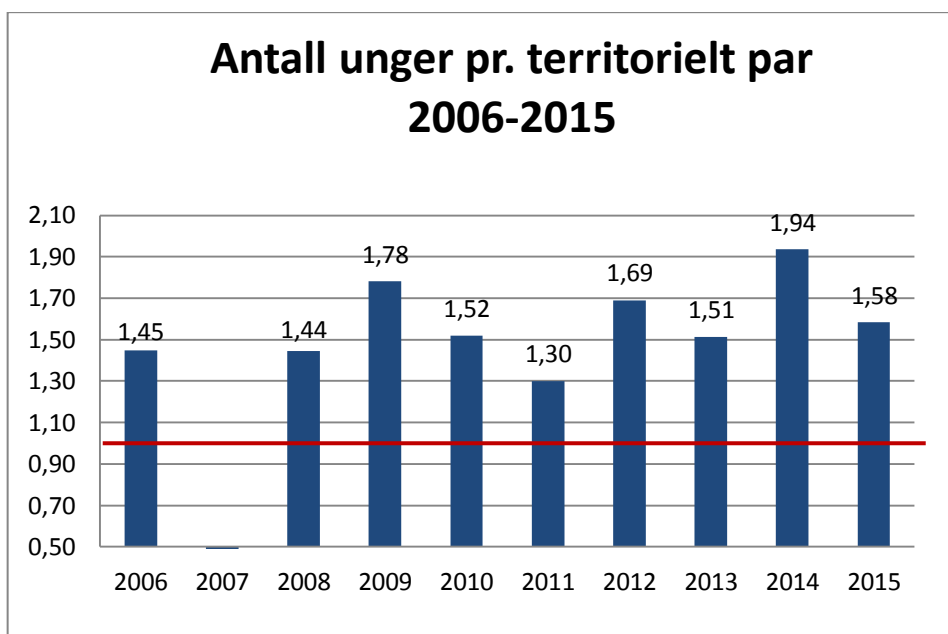
Næringstilgangen for vandrefalk er selvfølgelig en faktor av betydning når det gjelder ungeproduksjon, men ikke på langt nær så avgjørende som f.eks. for våker og ørner. Artens hekkestrategi hvor de begynner å ruge på eggene først etter at ca. de tre første eggene er lagt, indikerer at matmangel sjeldent er av avgjørende betydning. Størrelsesforskjellen på ungene i slike kull er da på langt nær så stor som hos de artene hvor de minste ungene ved næringssvikt kan bli spist opp av større søsken.

Figur 6

Antall unger av vandrefalk i Buskerud produsert pr. vellykket hekking i perioden 2006-2015. Rød linje viser snittet (2,36) i perioden 2000-2014.

En riktigere måte å vurdere bestandens sunnhetstilstand på, er å se på antall unger produsert i snitt av de territorielle parene. Reell nedgang i en bestand skjer ikke før snittet er nede i 0,8 og da over en lengre tidsperiode (Ratcliff 1993).

Figur 7

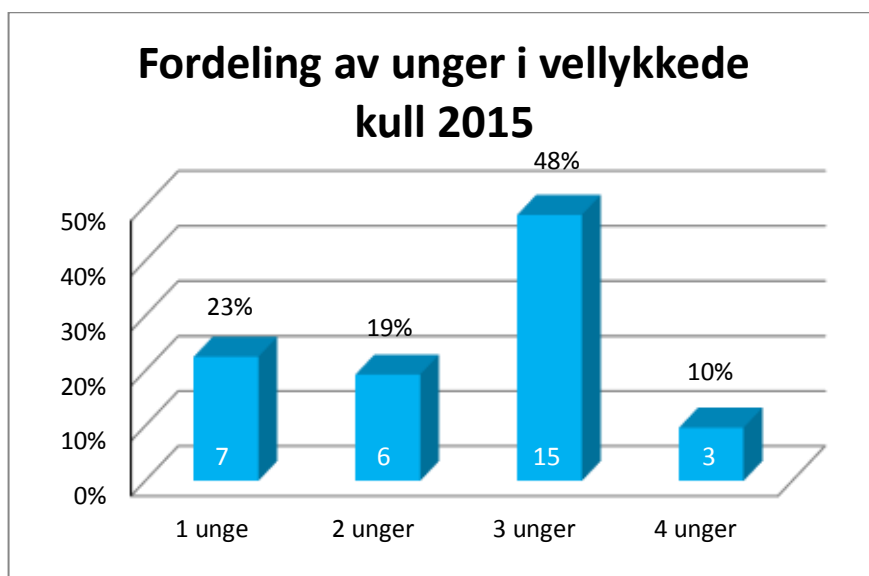
Antall unger pr. territorielt par av vandrefalk i Buskerud i perioden 2006-15. Rød strek markerer faregrensen (1,0) brukt av nordamerikanske overvåkningsprogram av arten (U.S. Fish and Wildlife Service 2003).

Snittet for de hekkende vandrefalkene ligger godt over denne verdien for Buskerud og er forhåpentligvis en god indikator på at innavl, miljøgifter og etterstrebelse på nåværende tidspunkt ikke er av avgjørende betydning for arten.

Figur 8

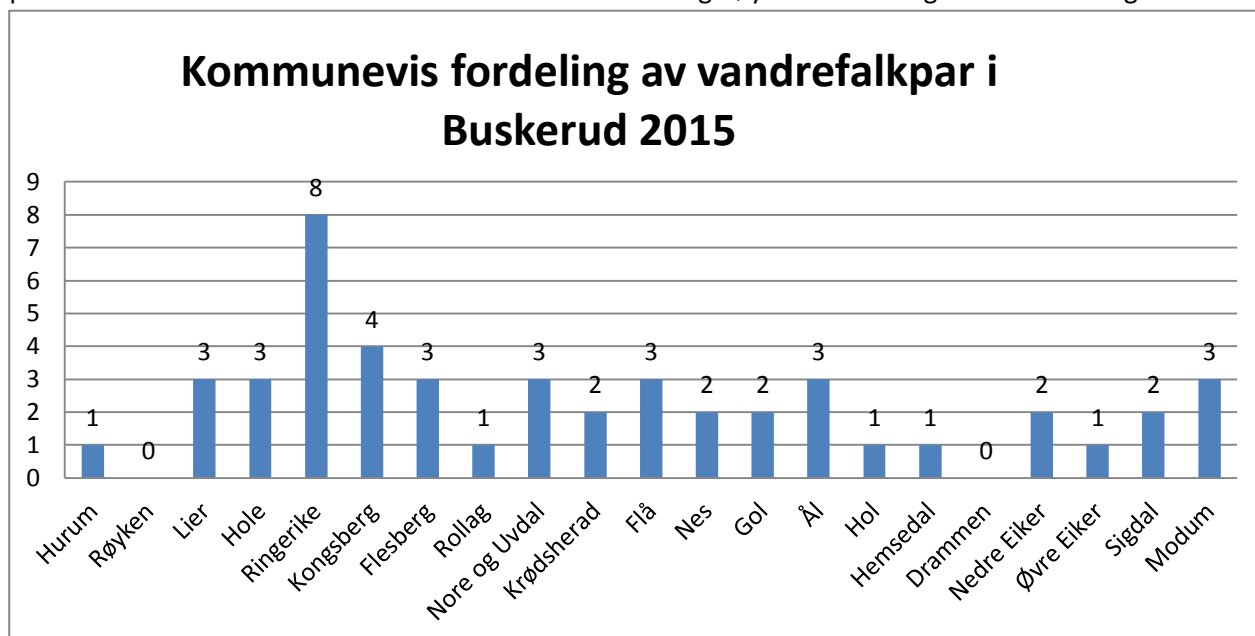
Fordeling av kullstørrelse hos vandrefalk i vellykkede kull i Buskerud i 2015.

Det var i 2015 en litt avvikende fordelingen av antall unger i kullene. I perioden 2008-2014 var det et snitt på 36 % som hadde to unger i kullet mens det i år bare var 19 % (Figur 8). I den samme perioden var det 31 % av kullene som hadde tre unger, men i år var dette hele 48 %. Det er i utgangspunktet relativt få par det statistisk er snakk om, men det høye antall med tre unger er likevel hovedårsaken til at snittet pr. vellykket hekking er over snittet for perioden 2000-2014 (Figur 6).

c. Spredning og lokale variasjoner i Buskerud

Igjen viser den kommunevise fordelingen (Figur 9) at hekkeforekomsten er forbausende jamt fordelt over hele fylket. Unntaket er Ringerike kommune som skiller seg klart ut med den største forekomsten med åtte par. Ellers er det fremdeles bare kommunene Drammen og Røyken som mangler hekkende fugler.

Figur 9 Kommunevis fordeling av de 48 vandrefalkparene i Buskerud i 2015.

Det har de siste årene vært en markant forskjell når det gjelder hekkesuksess i de nordlige og sydlige deler av fylket. Definisjonen av den nordlige regionen omfatter i denne sammenhengen Hallingdal fra nordenden av Krøderen og opp til Hemsedal, videre vestover mot Geilo og så sydover mot Numedal til Veggli. Det sydlige området består da av de resterende områder av fylket.

I 2013 var det i nordfylket en elendig ungeproduksjon med kun åtte unger (0,73 unger pr. territorielt par), mens det 2014 var en svært god produksjon med hele 30 unger (2,0 unger pr. territorielt par). Sørfylket viste ikke en tilsvarende stor variasjon (Tabell 1).

Ser en på de tilsvarende tallene for hekkesesongen 2015, finner man dette året ingen regionale forskjeller i fylket. Det er likevel ganske påfallende at årlig variasjon i ungeproduksjonen er større i nord enn i artens mer optimale utbredelsesområde i sør.

	Nordfylket			Sørfylket		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Antall par	11	15	14	30	32	33
Enslige fugler	1			1	2	
1.årig fugl i parene				1		
Antall unger på vingene	8	30	22	54	61	51
Unger pr. territorielt par	0,73	2,00	1,57	1,80	1,91	1,55

Tabell 1

En sammenlikning mellom variasjon av antall par og ungeproduksjon i årene 2013-15 for nordlige og sydlige områder av Buskerud.

6. Takk

Jeg vil få takke Roald Bjørnstad, Bent Fjeldheim, Vegard Finset Fjeldheim, Jon Atle Georgsen, Christer Gustafsson, Emilie Husvik, Audun Jahren, Thor Erik Jelstad, Kenneth Larsen, Martin Lindal og Jan Wessel-Berg for bidrag med observasjoner og tips.

En takk også til Thor Østbye for å ha stilt bilder til disposisjon.

Jeg vil også takke for prosjektmidler gitt fra Fylkesmannen i Buskerud.

En ekstra takk til Thor Erik Jelstad og Per Øystein Klunderud for å ha tatt seg tid til å lese gjennom rapporten og for å ha gitt konstruktive tilbakespill.

Litteraturliste:

Gunnarsen, T. 2010. *Vandrefalk i Buskerud 2009*. Utbredelse og hekkestatus. Rapport fra Naturvernforbundet i Buskerud, 15 pp., *Buskskvetten* 26.

<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2010/Vandrefalk%20i%20Buskerud%202009.pdf>

Gunnarsen, T. 2015. *Vandrefalk i Buskerud 2014*. Utbredelse og hekkestatus. Rapport fra Naturvernforbundet i Buskerud, 17 pp, *Buskskvetten* 31.

<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2015/Vandrefalk-i-Buskerud-2014.pdf>

Heggøy, O. & Øien, I. J. (2014) Conservation status of birds of prey and owls in Norway.
NOF/BirdLife Norway - Report 1-2014. 129 pp.
http://www.birdlife.no/prosjekter/rapporter/2014_01_NOF.pdf

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge
<http://beta.artsdatabanken.no/File/2308/Norsk%20rødliste%20for%20arter2015>

Ratcliffe, D. 1993. The Peregrine Falcon. 2:nd edition. T & AD Poyser. London

U. S. Fish and Wildlife Service. 2003. Monitoring Plan for the American Peregrine Falcon, A Species Recovered Under the Endangered Species Act. U. S. Fish and Wildlife Service, Divisions of Endangered Species and Migratory Birds and State Programs, Pacific Region, Portland, OR 55 s